



**Aviz asupra proiectelor de lege pentru modificarea
art.24 alin.(3) din Constituția Republicii Moldova**

Nr.2 din 22.09.2005

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.129-131/12 din 30.09.2005

* * *

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională în componența:
Victor PUȘCAȘ președinte, judecător-raportor
Alina IANUCENCO judecător
Dumitru PULBERE judecător
Elena SAFALERU judecător
Ion VASILATI judecător

cu participarea grefierului Aliona Balaban, deputaților în Parlament Vladimir Țurcan și Oleg Mantorov, autori ai sesizării, reprezentantului permanent al Parlamentului la Curtea Constituțională Ion Mîțu, reprezentantului permanent al Guvernului la Curtea Constituțională Nicolae Eșanu, în conformitate cu art.135 alin.(1) lit.c) și art.141 alin.(1) lit.b) și lit.c) din Constituție, art.4 alin.(1) lit.c) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.4 alin.(1) lit.c) și art.16 alin.(1) din Codul jurisdicției constituționale, a examinat în ședință plenară publică sesizarea deputaților în Parlament Ostapciuc Eugenia, Untilă Veaceslav, Vlah Irina, Zagorodnîi Anatolie, Anton Mircea, Afonin Alim, Todoroglo Dmitrii, Mocan Mihail, Chiriac Adriana, Iovv Vasile, Ivanov Dumitru, Braghiș Dumitru, Pleșca Ion, Bujor Leonid, Ursul Ala, Chetraru Iosif, Sidorov Mihail, Zimina Larisa, Garev Valerii, Pîntea Vasile, Klipii Igor, Borgula Ludmila, Cubreacov Vlad, Secăreanu Ștefan, Gudumac Eva, Balmoș Galina, Susarenco Gheorghe, Oleinic Alexandru, Serebrian Oleg, Pasecinic Arcadii, Diacov Dumitru, Răducan Marcel, Mîndru Victor, Stati Sergiu, Țurcan Vladimir, Calmațui Valerii, Bodnarenco Elena, Guțul Nicolai, Prijmireanu Dumitru, Ivanov Alexei, Mantorov Oleg, Calin Ivan, Gozun Petru, Dragomir Vladimir și sesizarea Guvernului pentru avizarea proiectelor de lege pentru modificarea art.24 alin.(3) din Constituție.

Prin deciziile Curții Constituționale din 13 septembrie 2005 sesizările au fost acceptate pentru examinare în fond și conexe într-un dosar.

În procesul examinării preliminare a sesizărilor Curtea Constituțională a solicitat puncte de vedere Guvernului, Ministerului Justiției, Ministerului Afacerilor Interne, Centrului pentru Drepturile Omului, Procuraturii Generale, Institutului de Reforme Penale, Catedrei de drept penal și Criminologie a Universității de Stat din Moldova, Academiei de Științe a Republicii Moldova.

Curtea Constituțională, avînd competența de a se pronunța asupra inițiativelor de revizuire a Constituției, examinînd sesizările grupului de deputați și a Guvernului, proiectele de lege anexate și audiind informația judecătorului-raportor și argumentele participanților la ședință,

a constatat:

1. La 2 august 2005 un grup de 44 de deputați în Parlament, în baza

art.141 din Constituție, a depus spre avizare la Curtea Constituțională un proiect de lege pentru modificarea art.24 alin.(3) din Constituția Republicii Moldova prin excluderea textului "decît pentru acte săvîrșite în timp de război sau de pericol iminent de război și numai în condițiile legii".

La 24 august 2005, în temeiul aceluiași articol din Constituție, Guvernul Republicii Moldova de asemenea a depus un proiect de lege constituțională pentru excluderea din art.24 alin.(3) din Constituție a dispoziției privind posibilitatea aplicării pedepsei capitale pentru acte săvîrșite în timp de război sau de pericol iminent de război, propunînd pentru acest alineat formula:

"Pedeapsa cu moartea este interzisă".

2. Examinînd proiectele de lege prin prisma atribuției stipulate de art.135 alin.(1) lit.c) din Constituție, în baza căreia Curtea Constituțională se pronunță prin aviz asupra inițiativelor de revizuire a Constituției, Curtea reține următoarele.

Potrivit art.141 alin.(1) lit.b) și c) din Constituție, atît Parlamentul, prin cel puțin o treime de deputați, cît și Guvernul pot iniția revizuirea Legii Supreme. Grupul de 44 de deputați, care a înaintat inițiativa de revizuire a Constituției, reprezintă mai mult de o treime din numărul total al deputaților în Parlament. Prin urmare, la depunerea proiectelor de lege au fost respectate condițiile formale și materiale impuse de art.141 din Constituție.

3. Conform notelor informative atașate la proiectele de lege constituțională, motivul pentru care au fost înaintate inițiativele de revizuire a Constituției este necesitatea aderării Republicii Moldova la cel de-al doilea Protocol facultativ la Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice* vizînd abolirea pedepsei cu moartea, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 15 decembrie 1989 (în continuare - Protocolul facultativ), și Protocolul nr.13 la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale** (în continuare - Protocolul nr.13), adoptat la Vilnius la 3 mai 2002***, și onorării angajamentelor asumate prin Planul de acțiuni Moldova - Uniunea Europeană.

* Tratatate internaționale, 1998, vol.1, p.30.

** Tratatate internaționale, 1998, vol.1, p.341.

*** Protocolul facultativ și Protocolul nr.13 nu au fost publicate.

Art. 8 alin.(2) din Constituție stipulează expres că intrarea în vigoare a unui tratat internațional conținînd dispoziții contrare Constituției trebuie precedată de revizuirea acesteia. Dispozițiile Protocolului facultativ și Protocolului nr.13 nu concordă cu redacția actuală a art.24 alin.(3) din Constituție.

În calitate de organ reprezentativ suprem, Parlamentul este în drept să adopte decizia de aderare la un angajament internațional cu titlu executoriu pentru Republica Moldova. Însă la asumarea unor angajamente internaționale Parlamentul, potrivit Constituției, este obligat să ia în considerare realitățile social-politice și economice din țară și să respecte neabătut suveranitatea și independența, unitatea și indivizibilitatea Republicii Moldova. Aceste atribute statale sînt pilonii de bază pe care Parlamentul, ca organ ce exercită suveranitatea de stat în numele poporului, poate edifica cadrul constituțional și legislativ al Republicii Moldova.

4. Raportate la art.142 alin.(1), potrivit căruia dispozițiile privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și cele referitoare la neutralitatea permanentă a statului, pot fi revizuite numai cu aprobarea lor prin referendum, cu votul majorității

cetățenilor înscriși în listele electorale, și art.142 alin.(3) din Legea Supremă, în sensul căruia Constituția nu poate fi revizuită pe durata stării de urgență, de asediu și de război, proiectele de lege pentru modificarea art.24 alin.(3) din Constituție se înscriu în limitele revizuirii impuse de dispozițiile constituționale citate.

5. Analizînd proiectele de lege sub aspectul conformității cu dispozițiile art.142 alin.(2) din Constituție, care statuează că nici o revizuire nu poate fi făcută, dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora, Curtea relevă următoarele.

Dreptul la viață este un drept natural al omului, cu care acesta este înzestrat de la naștere. Statul protejează acest drept sub cea mai rigidă formă, interzicînd înstrăinarea, cedarea, privarea sau restricționarea lui.

În accepțiunea sa fizică dreptul la viață, garantat de art.24 din Constituția Republicii Moldova, presupune că nimeni nu poate fi privat de viață în mod arbitrar. Această normă constituțională permite numai o interpretare exegetică a dreptului la viață al omului și a integrității sale fizice și psihice.

De remarcat că legile supreme ale altor state definesc dreptul la viață într-o formulă mai amplă, enunțînd un ansamblu de fenomene, fapte și cerințe, ce permit și îmbogățesc existența fizică a persoanei.

Fiind cel dintîi și cel mai firesc drept al ființei umane, dreptul la viață atrage consecințe foarte importante și complexe în legislația statelor, determinate de atitudinea pe care o adoptă ele față de pedeapsa capitală.

Aplicarea pedepsei cu moartea reprezintă un act ireparabil, crud și inuman, fiind în contradicție cu scopul urmărit de codul penal. Uneori pedeapsa capitală este efectul unor erori judiciare, care nu pot fi evitate deplin. În condiții sociale deosebite - război sau pericol iminent de război - eventualitatea unor astfel de erori crește considerabil.

Excluderea pedepsei capitale în toate circumstanțele din noul Cod penal denotă elocvent tendința Republicii Moldova de a deveni un stat social, democratic și de drept, în care viața și sănătatea, onoarea și demnitatea, integritatea și securitatea omului sînt recunoscute ca cele mai înalte valori sociale.

Art.24 alin.(2) din Constituție nu admite în nici o situație tortura, pedepsele sau tratamentele crude, inumane sau degradante. Or, pedeapsa capitală comportă un caracter crud și inuman. În baza acestei deducții Curtea constată neconcordanța alin.(3) cu alin.(2), care-l precedă, deoarece dispozițiile acestui alineat admit pedeapsa cu moartea în caz de război sau pericol iminent de război.

Astfel, Curtea Constituțională conchide că proiectele de lege se încadrează și în limitele revizuirii Constituției stabilite de art.142 alin.(2) din Constituție, nefiind de natură să suprimă drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

6. Analizate sub aspectul concordanței cu dispozițiile Constituției, prevederile proiectelor de lege prezentate spre avizare nu au caracterul de a periclita unitatea materiei constituționale.

7. Avînd în vedere că în proiectul său Guvernul substituie termenul "a aboli" cu termenul "a interzice", Curtea Constituțională remarcă că, raportat la pedeapsa cu moartea, termenul "a aboli" se atestă nu numai în Constituția Republicii Moldova, dar și în majoritatea constituțiilor statelor, precum și în majoritatea tratatelor internaționale, învederînd prioritatea de care acesta beneficiază în limbajul juridic.

În baza enunțurilor expuse Curtea constată că proiectele de lege întrunesc condițiile formale și materiale stipulate de Constituție și nu

depășesc limitele revizuirii Constituției. Fiind investit cu atribuția supremă de modificare a Constituției și avînd sarcina de a apăra interesele poporului, pe care îl reprezintă, Parlamentul urmează să aleagă varianta optimă.

Pentru considerentele expuse și avînd în vedere că, potrivit art.141 alin.(2) din Constituție, proiectele de legi constituționale se prezintă Parlamentului numai împreună cu avizul Curții Constituționale, conducîndu-se după art.26 alin.(1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.61 alin.(1) din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională, cu votul a cinci judecători, adoptă următorul

AVIZ:

1. Inițiativele de revizuire a Constituției înaintate de 44 de deputați în Parlament și de Guvern sînt conforme prevederilor art.141 alin.(1) lit.b) și c) din Constituție.

2. Proiectele de lege pentru modificarea art.24 alin.(3) din Constituție nu depășesc limitele revizuirii Constituției stabilite de dispozițiile constituționale ale art.142 și, împreună cu avizul Curții Constituționale, pot fi prezentate Parlamentului.

3. Prezentul aviz este definitiv, nu poate fi supus nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în "Monitorul Oficial al Republicii Moldova".

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Victor PUȘCAȘ

Chișinău, 22 septembrie 2005.
Nr.2.